

Kształtowanie świadomości konstytucyjnej w dyskursie prawniczym i publicznym. Wprowadzenie

Niniejszy numer „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” stanowi próbę ukazania sposobów budowania tożsamości narodowej i europejskiej przez umacnianie świadomości konstytucyjnej obywateli jako elementu edukacji demokratycznej. W przekonaniu autorów, na zjawisko „demokratycznego deficytu” czy „kryzysu legitymizacji publicznej” warto spojrzeć nie tylko z perspektywy wspólnotowej, ale także z punktu widzenia jednostki. Stan świadomości społeczeństwa co do roli instytucji państwa, zwłaszcza w zakresie ochrony praw człowieka, prawa przez nie tworzonego i stosowanego, a szerzej – uprawnień i powinności wobec dobra wspólnego, przekłada się bowiem na poczucie tożsamości konstytucyjnej. Nie można pominąć różnorodności, która leży u podstaw koncepcji tożsamości prawnej (konstytucyjnej), istotna jest także możliwość samookreślenia się w tych ramach konkretnego obywatela, a w konsekwencji – całego pluralistycznego społeczeństwa.

Warto spojrzeć na świadomość prawną jednostki kształtowaną w procesie różnych aktywności życiowych takich jak wybór stylu życia, prawa kobiet, prawa zwierząt czy wolności słowa. Potrzeba refleksyjnego spojrzenia na te sprawy wiąże się z wieloma współczesnymi zjawiskami takimi jak np. kryzys tożsamości, poczucie alienacji, dekompozycji i fragmentaryzacji życia społecznego. Obok negatywnych, pojawiają się również pozytywne procesy, które służą kształtowaniu się, uszczegóławianiu i nowoczesnemu odczytywaniu składników służących budowaniu indywidualnej tożsamości oraz konkretyzowaniu nowych tożsamości zbiorowych, co stanowi wyraz pluralistycznego spojrzenia na otaczającą nas rzeczywistość społeczną. Wskazany kryzys tożsamości, poprzedzony kryzysem podmiotu, łączy się z utratą własnej tożsamości w warunkach zmieniającej się rzeczywistości społecznej, niemożnością odnalezienia własnego stylu funkcjonowania we wspólnocie, zakłóconą bądź zmniejszoną identyfikacją z wartościami wspólnoty, z której podmiot się wywodzi, niespójnością realistycznego obrazu siebie.

W tym kontekście istotne staje się udzielenie odpowiedzi na pytania o to, czy świadomość konstytucyjna obejmuje tylko pozytywistyczne zasady konstytucyjne, czy może także dynamiczne sposoby interpretacji prawa służące integrowaniu społeczeństwa wokół określonych wartości; czy możliwe jest wzmocnienie w obywatelach poczucia upodmiotowienia przez rozszerzenie udziału w instytucjach społeczeństwa demokratycznego i podejmowanie działań służących budowaniu świadomości konstytucyjnej nie tylko na bazie zasad konstytucyjnych, ale także i wartości (takich jak np. demokracja, wolność, dobro wspólne), które można uznać za uniwersalne; czy kształtowany przez

świadomość społeczną patriotyzm konstytucyjny można przełożyć z poziomu narodowego na europejski (unijny). Wobec „demokratycznego deficytu”, zagubienia jednostki w relacjach społecznych oraz przeobrażeń współczesnych państw aktualna jest potrzeba badań nad sensem i relacjami tożsamości jednostki i tożsamości zbiorowej oraz podstawami legitymizacji reguł powszechnego ładu społecznego. Konieczne jest więc nowe określenie systemu wartości jako czynnika integrującego zbiorowość. Wydaje się to możliwe tylko przy założeniu, że konstytucja jest rodzajem umowy społecznej, a zbudowany na niej porządek prawny, oparty na wolności i demokracji, stanowi wyraz tradycji wspólnej dla wszystkich kultur europejskich.

Skirgailė Žalimienė¹
Bartosz Wojciechowski²
Wilno, kwiecień 2022 r.

---

¹ Numer ORCID: 0000-0001-5972-0334. Adres e-mail: s.zalimiene@gmail.com

² Numer ORCID: 0000-0002-4271-7056. Adres e-mail: bwojciechowski@wpia.uni.lodz.pl